IL-MEWT TA' L-AVUKAT
ĠUŻE' MICALLEF, LL.D., F.R.H.S.

Bil-mewt ta' l-Avukat Ġużè Micallef il-Għaqda tagħna tilfet wieħed mill-membri ewlenin u kbar tagħha u l-Lsien Malti wieħed mill-aqwa għorrief tiegħu li qatt sata' jkollna fil-Gżira f'dan is-seklu — wieħed mill-imħuħ li wara Napuljun Tagliaferro, fetaħ fostna l-bieb ta' l-istudju filoloġiku tal-Malti fuq sisien tax-xjenza moderna, wieħed li minn mindu kien għadu kif rifes l-għatba ta' l-Istudji Universitarji sa l-aħħar ta' ħajtu, ħsiebu u qalbu baqgħu marbutin mal-Malti u ma' l-Ilsna qodma li minnhom tnissel il-Malti jew li magħhom il-Malti hu msensel fl-arblu ta' l-Ilsna Semitiċi.

Lil ħabibi ĠUZÈ MICALLEF jiena sirt nafu fl-1913 meta kien għadu student universitarju fil-Kors tal-Letteratura u jien kont għadni kif bdejt inħarbex xi għanjiet maltin fil-"Ħabib", u r-rabta tagħna ta' ħbiberija nbdiet sewwa sewwa meta huwa għoġbu jikteb b'ismi l-poeżija tiegħu "F'Siegħa ta' Dieka Obira" li dehret fil-"Ħabib" tat-3 ta' Ġunju, 1913, fejn sejjaħli "qaribu", la naf ried igħid *qaribu* fid-demm u fin-nisel għawdxi u lanqas bħala aħwa fl-imħabba bikrija tagħna għall-Malti. Dik il-ħabta l-Avukat Micallef kellu 22 sena. Fil-ftit versi maltin li

kiteb wera l-ewwel xrariet ta' moħħ mogħti iktarx għax-xjenza milli għas-sura letterarja tal-kliem; u l-iktar li wrieħa din ix-xeħta bikrija tiegħu f'polemika li kien qabad mal-Professur tiegħu tal-Letteratura latina u taljana fil-kolonna taljana tal-"*Malta Herald*" ta' l-20 u l-24 ta' Jannar 1916, taħt in-*nom de plume* ta' *Malet* fuq in-nisel ta' xi kliem malti li l-Professur ried igħid li ġej mit-Taljan (Ara l-*Malta* tat-22 u tad-29 ta' Jannar 1916). Fl-artikoli tiegħu l-istudent Micallef kien wera, jekk mhux għerf sod ta' filoloġija komparativa, għallinqas studju sod ta' prinċipji ta' morfoloġija maltija.

Qabel ma daħal l-Università huwa fetaħ trieqtu bis-saħħa ta' dehnu u għaleb kemm-il mewġa u għalhekk nistgħu ngħidu li kien il-bennej tal-karriera sabiħa tiegħu li, miskin, f'din id-dinja ftit thenna biha, għax kellu jinqered f'qasir il-għomor. Nibdew biex ngħidu li kien bin nies tar-raba' u moħħu u l-ħeġġa tar-rieda tiegħu ġagħluh jitlaq l-imgħażqa għax-xogħol tal-pinna.

Twieled Għawdex fid-19 ta' April tal-1891 u beda t-tagħlim tiegħu fl-Iskejjel Elementari tal-Gvern, Għawdex, u, wara, mbagħad kompla l-istudji tiegħu fis-Siminarju ta' Għawdex. Daħal igħallem bħala Assistent Surmast fl-Iskola tal-Gvern tal-Għarb, Għawdex, bil-ħsieb li jilħaq Surmast, iżda t-tjubija ta' qalbu, b'inkejja ta' risqu, telfitlu l-karika għax f'eżami kompetetiv inqabad inewwel it-tweġiba ta' problema lil wieħed minn sħabu. Dana mill-banda l-oħra safagħlu f'ġid għax b'riħet hekk hejja ruħu għal tarġa iżjed għolja f'ħajtu, u b'hekk fl-1913, sew sew ta' 22 sena huwa għadda *cum laude* mill-eżami tal-Matrikola u beda l-istudji għal avukat fl-Università ta' Malta. Fl-1919 ħa l-lawrja u beda jaħdem il-professjoni tiegħu Għawdex. Sentejn wara, meta f'Malta ġiena l-Gvern Responsabbli, l-Avukat Micallef kien diġa kiseb isem għall-ħila tiegħu professjonali u pulitika, u fl-elezzjoni ta' l-Ewwel Legislatura kien wieħed mit-tliet membri nazzjonalisti ta' l-Assemblea Leġislativa li telgħu għal Għawdex.

Fost it-taħbit tad-dmirijiet tiegħu professjonali u parlamentari huwa qatt ma nfatam mill-ġibdiet kbar li kienu tnisslu u xegħlu fih u baqgħu marbutin ma' qalbu minn żgħużitu; waħda li twieldet miegħu ġewwa l-ħitan ta' daru, li hija dik tal-biedja, u l-oħra li tnisslet fih ma' l-ewwel ktieb li fetaħ biex jitgħallem xi ħaġa, li hija dik ta' l-istudju xjentifiku tal-Lsien Malti.

Din il-ġibda li kellu għall-Malti u li għaliha kien sar magħruf fost l-aħjar kittieba, ġagħlet lill-Għaqda tal-Kittieba tal-Malti sa mill-bidu tal-ħolqien tagħha, fl-14 ta' Novembru, 1920, tagħżlu flimkien mas-Sur Ġanni Vassallo u mal-Mons. Dun Pawl Cauchi, bħala wieħed mill-membri tal-Kummissjoni (għal Għawdex) biex isir Rapport fuq ir-Reguli ta' l-Ortografija li wara dehru miġburin fi ktieb taħt l-isem ta' "Tagħrif fuq il-Kitba tal-Malti" li ħareġ fl-1924 mill-Istamperija tal-Gvern. Huwa raġa' deher bħala Membru tal-Parlament għal Għawdex mill-1927 sal-1932, fil-waqt li fl-1932 sa sena wara, jiġifieri sakemm intilfet il-Kostituzzjoni huwa laħaq Ministru tal-Biedja u tas-Sajd, Ministru tal-Biedja u tal-Ħaddiema u Ministru *ad interim* ta' l-Edukazzjoni. Wara t-telfa tal-Kostituzzjoni l-ħrara tiegħu biex imexxi 'l quddiem il-biedja tal-Gżira u l-ħila tiegħu fissengħa tar-raba' ġagħlu l-Awtoritajjiet tal-Gvern jixħtu għajnejhom fuqu u għażluh biex jimla l-karika battala ta' Direttur tal-Biedja li huwa ħadem fiha b'dehen u ħila liema bħalha sakemm kellu jagħlaq għajnejh għal dejjem.

Meta kien Membru tal-Parlament, kif ukoll meta kien medhi bix-xogħol iebes ta' Ministru, u f'dawn l-aħħar snin, ta Direttur tal-Biedja, huwa dejjem sab iż-żmien biex jissokta l-istudji tiegħu ta' l-ilsna orjentali, fosthom il-Għarbi, il-Lhudi u s-Sirjak u jqabbilhom ma' ilsna oħra ta' nisel semitiku, kif ukoll mal-Malti. L-istudji tiegħu ma kinux jieqfu fuq il-filoloġija ta' l-ilsna orjentali, iżda wkoll fuq dik ta' l-ilsna neo-latini. Huwa kien dejjem jisraq minn kull żmien battal li jkollu, u jishar il-ljieli biex jilħaq ma' dan ix-xogħol. Il-kotba tiegħu kienu kollha fuq studji filoloġiċi u arkjoloġiċi, miktubin mill-aqwa awturi moderni magħrufin fil-fergħa ta' dawn ix-xjenzi, u l-librerija tiegħu nistgħu ngħidu hija waħda mill-isbaħ u l-aqwa ġabra ta' kotba tal-Lingwistika fil-Gżira. Il-mogħdija taż-żmien tiegħu kienet tkun qalb dawn il-kotba u dawn jidhru li kienu l-egħżeż ħbieb tiegħu fid-dinja li għalihom ħela ġidu u għaqlu.

Fost ix-xogħlijiet li kien ħadem fl-aħħar għaxar snin ta' ħajtu, li l-biċċa l-kbira ħalliehom manuskritti, kienu: "L'Elemento Neolatino nel Lessico Maltese ossia l'Origine Romanza della Nostra Cività" artikoli fuq il-atar ta' kliem sqalli u taljan li tħallat ma' għeruq ta' kliem malti jew li fil-Malti xxiebah fis-sens, u ta' frażijiet sqallin jew taljani b'libsa maltija, maħdumin fuq dokumenti lessikali u fonoloġiċi, artikoli li dehru fil-"Malta" ta' Frar-Marzu, 1931,

"Lessons on Maltese Grammar", 21 artikolu li dehru fil-"Malta Chronicle" bejn Awissu, 1935 u Jannar, 1936 fuq il-Morfoloġija Maltija. Fihom jitkellem fuq l-Alfabet, u l-Verb u jagħlaq bil-Bini ta' kliem verbali, aġġettivi, sostantivi, eċċ. It-traskrizzjoni hija tal-Għaqda għalkemm juri li ma jaqbelx għal kollox ma' xi ittri tagħha għax deherlu li ma jagħtux skond ix-xjenza l-ilħna kollha fil-Malti. Hawn il-ħabib tagħna Ġużè Micallef kien wera xi reqqa żejda, kif mill-bqija kienet id-drawwa tiegħu, fejn ukoll tidħol il-kitba popolari, bla ma jagħżel bejn letteratura u xjenza, ħaġa li kienet żammitu għalih marbut mat-teoriji tiegħu li kienu iktarx analitiċi milli sintetiċi, u għalhekk ma jistax iġerragħhom il-moħħ ta' kulħadd, ukoll ta' nies li studjaw il-Malti. It-tagħrif grammatikali li fihom dawn il-lezzjonijiet huwa wieħed mill-isbaħ studju morfoloġiku li s'issa sar. Fit-taqsim tal-Verb u Bini ta' kliem jidher li huwa mexa fuq il-falsariga tal-Grammatika Għarbija ta' Wright. Xi ftit snin qabel huwa kien ħareġ xi żewġ artikoli fuq l-istess ħaġa fit-"Teacher".

Fil-Memorandum fuq il-Lsien Malti: "Maltese Language, its nature and paternity, etc.", li kien qara quddiem il-Kummissjoni Rjali fid-29 ta' Mejju, 1932, l-Avukat Micallef kien fisser il-fehma tiegħu fuq il-għamla, in-nisel tal-Malti bħala fergħa tal-Lsien Għarbi, in-nuqqas tiegħu u x-xkiel biex jidħol fil-Qrati. Galkemm l-Avukat Micallef wera f'dan il-Memorandum reqqa ta' dehen fil-fehmiet tiegħu dwar in-natura, iċ-ċirkostanzi storiċi, u t-tixbih tal-Lsien Malti ma' Ilsna oħra li tħallat magħhom ħwejjeġ li ħum jiffurmaw il-bini kollu tal-Lsien Malti tal-lum, l-iskop politiku ta' dak il-Memorandum ma satax jinħeba taħt l-argumenti qawwija ta' punti storiċi u filoloġiċi.

Studji oħra fuq il-filoloġija komparativa huma xi manuskritti miġburin f'artikoli, oħrajn imxerrdin, fosthom insemmu dawn : *The Goddess Anat* —A poem of Ras Shamra. V. Ab. B. *A revised Translation on the Translation of the Poem publised in the Mission of Ras Shamra.* Tome IV. *La Deesse Anat* par Char. Virolleaud (1938). *The Semitic Family of Languages* — Introduction to the Lessons on Maltese Grammar given at Flores College, 1936-37. *Arabic and the Translation of Ras Shamra Tablets. The Ras Shamra Discoveries and their bearing on the Old Testament. Article on Easter on the Vernal Equinox. L'Elemento Neo-latino nel Lessico Maltese* aggiunte al Romanisches Etymologisches Norterbuch de W. Meyer Lübke (1930). *L'Elemento*

Greco-Romanico nel Dialetto Maltese. Barra minn dawn, Taħdita li kien qara fuq il-Proċess tal-Kundanna ta' Kristu.

Kif naraw minn din il-lista ta' xogħlijiet li ħalla warajh, l-Avukat Micallef kien għamel studju speċjali fuq l-Iskrizzjoni (Versi) ta' Ras Shamra magħrufa bl-Isem ta' l-"Alla Mara Anat", u milli jidher kien bagħat xi traduzzjoni tiegħu wara dik li kien għamel Virolleaud li, kif jingħad, l-Editur tas-*Syria*, il-magħruf Orjentalista R. Dussaud Segretarju Perpetwu ta' l-"Academie des Inscriptions et Belles Lettres" kien wettaqhielu u fissirlu li xtaq iġibhielu fis-*Syria*, waħda mill-aqwa rivisti ta' l-istudji orjentali.

Iżda l-akbar biċċa xogħol li huwa għamel u rnexxielu jiġbor kienet dik dwar in-Nisel ta' l-Egħruq Semitiċi (*Origin of Semitic Roots*) li fuqha kien hejja taħdita li kellu jaqra fi Bruxelles, il-Belġju, is-sajf li għadda, fil-Kungress tal-Lingwisti wara li saritlu stedina personali mill-President. F'dan il-Kungress, li mħabba l-gwerra li nqalgħet ftit qabel ma ltaqax, huwa kien sa jidher bħala Membru tal-Għaqda tal-Kittieba tal-Malti.

F'din il-biċċa xogħol, kif stqarrli ġurnata qabel ma miet, kien sab il-muftieħ tal-formazzjoni tal-verbi trilitteri u kwadrilitteri—kixfa, li billi baża' li ma kienx jilħaq jippublikaha qabel ma jmut, fisser ruħu miegħi li kienet waħda mit-teoriji ġodda li kellha tqalleb il-prinċipji li s'issa kienu mxew fuqhom il-filoloġi dwar in-nisel ta' l-egħruq semitiċi u xtaq li jiena nkun naf biha u ngħożżha.

It-teoriji ta' din il-kixfa filoloġika huma mwettqin b'vokabularju ta' kliem li juri l-bini ta' dawn il-verbi, li, jekk wieħed jistampah, jista' jingħaqad fi ktieb ġmielu. Din il-biċċa xogħol ma tidhirx li hi mitmuma minn kollox u iktarx jiħtiġilha min jifliha sewwa, jimla xi vojt 'l hawn u 'l hinn, u jiġborha qabel ma tingħata għall-istampa.

Il-ħolma ta' l-Avukat Micallef, li kien ilu minn snin ihewden biha, kienet ukoll li joħroġ Rivista ta' Studji Orjentali, taħt l-isem ta' *Vox Melitensis*, fejn il-ftit studjużi Maltin tal-Ilsna Orjentali fosthom il-Malti u Ilsna oħra li l-Malti tħallat magħhom, flimkien ma' studjużi oħra ta' barra minn Malta, ikunu jistgħu jieħdu sehem b'artikoli ta' studju filoloġiku. F'din il-ħidma l-Avukat Micallef kien għaqqad miegħu lill-Professur Saydon u lili. L-artikoli kienu diġà nbagħtu barra minn Malta biex issir l-istima ta' l-istampa tar-Rivista, iżda sew sew meta l-Avukat Micallef kien wasal fit-tarf ta' ftehim ma' Dar Editriċi f'Londra u ġabar il-biċċa

l-kbira tal-materjal li kellu jidher fl-ewwel numru, il-mewt kiefra ħatfitu qabel iż-żmien u għal-għarrieda, u b'hekk il-għażiż ħabib tagħna mal-karti li ħalla warajh, u li fihom jinsab il-qofol tal-ħidma tiegħu fil-qasam tal-filoloġija komparativa, ħallielna wkoll din il-biċċa xogħol mibdija minnu biex nissuktawha aħna.

L-Avukat Micallef, wara marda ta' bil-kemm xahar meta ħadd ma kien jistennieha, għal ħabta ta' nofs in-nhar tat-8 ta' Frar, 1940, għalaq għajnejh, tista' tgħid, qalb il-kotba u karti li ftit sigħat qabel kien għadu jhewden fuqhom.

Nittamaw illi 'l quddiem inkunu nistgħu nżejnu l-faċċati ta' din ir-Rivista li bi ħsiebna noħorġu, jekk ikollna l-flus, bil-ħsieb l-ewwelnett li ntemmu x-xewqa ta' ħabibna, u t-tieni biex din il-biċċa xogħol li tagħha kien il-Fondatur, tibqa' bħala waħda mill-egħżeż tifkiriet tiegħu li biha kien bi ħsiebu jgħolli s-siwi u l-ġieħ ta' Lsienna fil-għalqa ta' l-Istudji Lingwistiċi.

Jalla kull min jinġibed għall-Malti u għall-istudju tal-Filoloġija ikun mixgħul bil-ħrara safja bħalma kien hu. L-Avukat Micallef qatt ma studja l-Malti bil-ħsieb li minnu jistgħall biex jimla l-but; iżda, bil-maqlub, nistgħu ngħidu li din il-ġibda tiegħu għall-Malti faqqritu u mħabba fiha ħalla wara spallejh kull hena tal-ħajja, jekk ukoll ma kenitx ta' ħsara għal saħħtu u nofs il-kaġun ta' mewtu. Fl-istudju tal-Malti huwa, bi ħsara ta' saħħtu, kien isib l-isbaħ sigħat ta' ħajtu u fih kien ifarraġ qalbu mid-dwejjaq tad-dinja u ta' xogħol iebes bħal dak li kien qiegħed fih bħala Direttur tal-Biedja. Iżda Alla sejjaħlu għax riedu Miegħu biex jagħtih dak il-ħlas li jistħoqqilhom dawk l-erwieħ it-tajba li fit-taqbidiet tal-ħajja stmerrew iż-żina u l-kummerċ tad-dinja u b'għerfhom u bi tjubithom għaxu għal nieshom, għal uliedhom u għall-ġid ta' għajrhom u ta' Art twelidhom.

A. Cremona.